

Іван Ортинський

ТЕ Й ТІ,
З КИМ НАМ — УПЕРЕД

РИМ 1978

Іван Ортинський

ТЕ Й ТІ,
З КИМ НАМ — УПЕРЕД

РИМ 1978

Друк дозволений Зарядом Чину ОО. Салезіян

I.

СИЛА, БЕЗ ЯКОЇ МИ ЗАГИБАЄМО

Живемо в часі, в якому слово «чеснота» виходить з ужитку. В культурній обстановці, де для цього поняття немає місця; у світовідчужанні, для якого такий ідеал невідчутний; у суспільстві, для якого багато багатих етичних начал — відсталі та реакційні.

До найбільш покривджених чеснот належить, у першу чергу, — чеснота «покори», на яку з лютою ідкістю накинувся передусім марксизм. Але не тільки покора. Біля неї — ще інша, призабута та несумісна з логікою наших днів чеснота: щедрість.

А все ж таки, в ній — на перший погляд так мало важкої та якої тяжко віднайти в словнику нинішнього життя, — криється щось основнішого, багатозначнішого та багатолікого.

Щедрість не обмежується до тієї шляхетної прикмети, якою може почванитись наш український народ. У глибшому та ширшому розумінні, вона — це не тільки природний нахил, який склонює нас зректись чогось, давати гоїно, безкорисно, добродушно. Але, перш за все, це — наше ставлення до життя, визначене цілющою наснагою нашого міркування та виборене вільним рішенням нашої волі. Це — вісь, навколо якої повстає та кружляє справжня історія людства.

Першим моментом оцієї направлености становиться вияв нашої духовної життєздатности, яким ми входимо в себе самих, аби пробудити нашу свідомість, та стаємо перед нами самими, аби відчути заклики властивого нашого покликання. А це значить, що ми входимо в себе самих, не щоб полишитись у нашому замкненні, не обмежуватись до себе самих та не жити в нарциському самозакоханні; але, щоб ми, поконуючи стан оцього нарциського пов'язання, могли доглядіти, крім нас, інших та іншу дійсність та щоб ми відкрились до неї. Щоб ми не хотіли бути тільки ми, але, виходячи з себе самих, ми признали інших та їхнє право. Щоб ми не ждали та тримали все для себе, але й другим бажали добра та спомагали їх. Щоб ми не тільки давали, але давали більше, давали й себе, жертвували та жертвувались. Добровільно, безкорисно та самовіддано.

Щедрість становиться перевершенням людської повсякденної логіки та поконанням рецепти, яка каже: «до ут дес», завершен-

ням закону справедливости законом любови та торжеством благородности, триумфом доброти та поразкою самолюбства.

Однак, хоча своїм первинним відрухом щедрість не шукає себе, а іншого, не бере, а дає, не нагромаджує для себе, а зберігає для других, то, таки, кінцевий вислід такої настанови стає збагаченням щедрої людини, її повним здійсненням, її ошчасливленням. Хто дає більше від того, чого вимагає самозрозумілість, той одержує більше за те більше, яке дав. Хто осмілюється на дальше від того, де природа веде нас, той чинить рішучий крок у надзвичайне далеке. Хто наважується на вище аніж обрахованість дозволяє, той підноситься до тих висот, які перевищають його теперішню дійсність.

Якщо, отже, людина входить у себе, то — на те, аби вийти з себе, але zarazом і виходить з себе, аби повернутись до себе, аби здійснити себе вповні, аби стати дійсно собою. Бо вона знає, що сила, яка дозволить їй стати собою, знаходиться поза нею.

А втім, у той сам час, коли ми визначаємо справжню щедрість як почин, який походить з серця людини, вона ставиться перед нами як визнання, наявне або нечітке, відчуте в життєвій підсвідомості або висловлене в вольовій свідомості, що ми існуємо як дар. Що наше буття — це дар, який ми одержали. Що все, що маємо, кожна хвилина нашого життя, все-все — це дарунок.

Людина хоче, отож, віднайти Дарителя, спрямуватись до нього, поєднатись з ним, віддячити за цей дар. Шляхом, середником та способом, аби досягнути таку ціль, є наслідування першого дателя. Тобто жертвувати, давати; щедро, безкорисно, даром. Саме так, як читаємо в Св. Письмі: «Даром прийняли, даром дали». Створитель дає нам таланти та бажає, щоб ми ними торгували, аж поки він повернеться. Людина повинна помножувати оті таланти, а не зарити їх.

Доки людина виключає шлях до дальшого, закривається в своєму захованні та не знаходить способу зустріти інших, живе вона як «тоталізуючий суб'єкт», як самоправний хазяїн, який все інше, теж і людей, підкорює собі та все вважає предметом своєї власности. Вона рішає зарити свої таланти, відкидає своє поклонання до вдячної свідомости, позбавляє себе блаґ добродійности Створителя, який призначив їй до більшого. Вона не виказує щедроти.

Таким чином, щедрість, надаючи людському існуванню змисл, висловлює оптимізм та радість життя, які, в свою чергу, перетворюються у поштовх та енергію до цілеспрямованої та багатонадійної дії. Вона, щедрість, стає, отже, отією «кондіцьо сіне куа

нон», невідкладною умовою, без якої немисливе справжнє людське життя.

Тому то в щедрості мусимо добавувати та шукати натхнення для шляхетних учинків та насагу для суттєвих направлень нашого життя. Щедрість — це вихідний пункт для багатьох інших чеснот, підтримка в боротьбі на шляху до дозрівання людини, основа в боротьбі за здійснення майбутності, приреченої людині.

Зокрема, коли ми розглядаємо зав'язку та сутність основних чеснот та настанов людського буття, якими являються — віра, надія та любов, нам стане більш очевидним далекосяжне та вагоме значення щедрості. Людина не є чимось закритим у собі й понад собою, неначе була б остаточним кінцевим пунктом. Людське не є людським, якщо не під умовою бути посередником, як міст, а не як мета; як перехід, а не як кінець. У останньому висліді, питанням над питаннями для живучого: все це, чим він може бути, не залежить від нього самого, але від когось чи чогось іншого, яке він менш чи більш посідає, але яке становиться необхідним для його завершення. З якої-небудь сторони ми не дивилась би на людину, завжди доходить до проблеми й до напруження — до об'єднання: зі собою, зі світом та суспільством, з Безконечним.

В усіх досвідах, які пересуваються перед нами в різnorodних видах, ми стверджуємо, що ми малі, кволі, обмежені; але, незважаючи на це, ми відчуваємо, що наше життя є велике, та ми безнастанно рвемось до неправдоподібного, до незримого, до неосяжного. Наше буття перевищає істотно наше власне теперішнє життя.

«Існування є зложене з обмеженого й неограниченого; існуюче є обмежене й беконечне», — слушно пише К'єркегор.

Ми переживаємо: якщо людина хоче простояти в своєму людському бутті, вона мусить постійно перекрочувати власні рубежі та невпинно йти назустріч вимозі до щораз то більшого. Постійне самопереганяння, передчування непонятного. Відвага та сила, яка чинить можливим, аби ми відповіли на пред'явлення визову до завжди більшого та могли здійснити стремління нашого існування, — це саме великодушність та щедрість.

Отак, без щедрості немає віри. Віра бо є заклик до шукання того, чого ще нема. Є вимогою перекрочити знане теперішнє і йти в невідоме майбутнє. Є визовом довірити іншій більшій дійсності, яка зближається до нас та звертається до нас з безумовним запрошенням. Для цього dokonче зрєктися самого себе, вийти з

тісноти нашої замкнености, відмовитись від вузькості певностей, які походять від наших людських розумовань, дати себе самих, аби віддатись комусь більшому за нас. Для цього потрібно жертви довір'я, на яку є спроможний тільки той, хто пройнятий духом щедроти, хто, оживлений великодушністю, осмілюється на риск.

Так і надія, яка є послідовним продовженням віри та її виказуванням, живиться щедрістю. Надією ми простягаємось, крізь наші мрії, бажання та, передусім, крізь наші дії, — до великого майбутнього. На шляху до тієї вимареної мети стають на перешкоді різні труднощі: тривожливість нашого життя, вузькоглядність, яка не дозволяє нам доглядіти даленіючих пречудних небокраїв, та зокрема непереборна смерть. Щоб не потрапити в безвихідні тупики безнадійного відчаю, щоб протиставитись примарі тривоги та кошмару непевности та щоб покластись на ошасливаючі обітниці, які приходять нам від невидимого Слова, — треба одчайдушности відваги та витривалости. Треба тієї духовної постави, якою є щедрість.

Однак ніщо інше не стоїть у так тісних взаємовідносинах до щедрости як любов. У так нерозлучному зв'язку залежности, що любов впрост ототожнюється з щедрістю. Без цієї останньої — немає першої. І в любові щедрість набирає свого повного й найкращого вислову. Тут бо загострюється вістря цілої проблеми: як конкретно, дійсно та життєво вийти з нашої тисняви та пробитись у далечінь повного здійснення; як переступити кордони наших обмежень.

Точкою зіткнення та з'єднання усіх надій людського серця, які спрямовуються у безконечне, становиться, згідно з християнським післанництвом, брат, ближній. Вчинок особистої любови до людського «Ти» є основним актом людини, дією, яка охоплює усе та всьому дає змисл, напрям та міру.

Тільки в любові людина переживає докорінність свого існування: безодні ошасливлення, невдачі, та надії. Саме коли любов не хоче бути нічим іншим як тільки любов'ю до земського обмеженого «Ти», вона досвідчає, що вона перед тим, задалегідь, більше мала на увазі ніж те, що вона могла б дати. Найдовшою подорожжю у житті є подорож до улюбленого «Ти», бо вона ніколи не припиняється, але мусить продовжуватись навіки, до вічності, до Бога, аби це все розвивати, що від початку містилось у ній як ціль і як можливість.

Не ходить тут любити ближнього, вважаючи його середником для нашого власного щастя. Це не була б любов, а себелюбство.

Власне — наша квота любов, яка являється відданістю незначному земському «Ти», є вже завжди любов'ю до Бога, заключає остаточне здійснення у небі; й що більше, стає доказом, що Бог є.

Але така любов до ближнього, яка становиться одинокою величиною людини й яка являється справжнім здійсненням стремління до безконечного, стає справжньою тільки через самопосягату та через щедрість.

Щедрість та саможертва є тією душею любови, без якої любов не є любов'ю, а жалюгідною карикатурою; без якої діла милосердя були б переливанням порожнечі в порожнечу; без якої усі чесноти були б звуком міді дзвінкої або бубна гудячого. Щедра любов — це «не хотіти знати про себе», — це «нічого не хотіти від інших», — це «прийняти інших як вони є», — це «давати даром». Доки любов не відв'яжеться від власного «себе», доки шукає себе, своєї користи, — не є щедрістю, — не є любов'ю.

Проте щедрість зумовляє, подібно як оті істотні направлення людини, теж і інші вагомі та підставові чесноти.

Ось і покора, ота могутня та чудотворна прикмета, яка становиться суттєвим складником любови, знаходить свою стартову площадку та свою рушійну силу в великодушній щедрості.

Покора не означає самозневагу, а навпаки, вона є пошаною безконечного, який перебуває у нас, але яким ми не є. Покора, отже, є жити в присутності Бога, видержуючи напругу між величию Безконечного та нашою малечю, хибністю та слабкістю. Це — визнавати, що ми є негідні, й визнавати, що саме в цьому визнанні криється наша властива гідність. Таке признание нашої дійсності є правдою, яка дозволяє нам бачити правильно та яка визначає правдиве ставлення до ближнього. Воно визволяє нас від себелюбного закриття в собі та каже шукати в самовідданому визнанні шлях до поєднання нас з метою наших безнастанних стремлень. А шлях такий, який йде крізь поведінку самозречення у вчинках звичайної послуги кожного дня, крізь признание наших обмежень та нашої нікчемності, та для якого найшляхетнішим місцем є останне, являється віддихом нашого духа, який діє щедрістю дарування.

Наприкінці наведемо, як останній, але не менш важливий примір, а саме вимогу моральності. Це — отой голос, який промовляє до нашого розуму, до нашої совісти, різними дорогами, в розмаїтих видах, але який ставиться перед нами як невідкличний визов. Щоб могли слухатись оцюому внутрішньому приказу, який є відлунням якоїсь таємничої безумовної Сили в нашій свідомості, в просторі нашого вільного вибору, доконечний

— отой акт рішення, на який може здобутись щедрість нашого духа. А це зокрема, коли ми приголомшені заманливими принадами свавілля, зведені міражами нашої природи, придавлені обманами доквілля.

Отак, щедрість, проводячи нас по всіх шляхах нашого життя до нашого величного призначення, надає сенс людському існуванню. Але рівночасно дозволяє вона якнайкраще улаштувати оцей переходовий стан нашого земського мандрування. Вона стає ядром правдивого поступу людини, секретом успіхів людського духа, чародійним ключем для розв'язки всіх проблем.

Чим більше щедроти, тим більше людина стає людиною. Чим більше самовідданости, тим швидше людина піднімається у гору. Чим більше великодушности, тим вище людина ширяє в царинах, які їй приречені. На нашій похилій землі, таємниця стає меншою, сльози стають рідшими, усміх частішим, коли щедрість просувається крізь засуплене захрурення наших сердець.

Та якщо властиву історію людства творять літописи щедрости поодиноких людей, то з набагато більшою і виразнішою чіткістю — такою становиться історія християнства, яка складається з анналів мучеництва, ісповідництва, багатирства, свідчення та самозречення.

Усі люди є призначені до спасіння, до повного щастя — не тільки християнин. Але від християнина вимагається більше: він є вибраний свідчити про ясність та прозорість Безконечного. Його завданням є згустити в собі присутність Бога. Своім життям, своєю поведінкою, своїм світоглядом, своєю дією дати свідчення про наявність Божої щедроти, люб'язного промислу Бога щодо нас людей. Він має виказати, що християнство — це релігія докорінної надії й що християни мають бути зачатком нового людства, нового плем'я, що гряде. В ньому повинно бути видимим, що дух Христа, дух Божественної Любови не є безіменним, а дійсно та явно є між нами.

Таке свідчення не є samozрозумілим. Воно закликає до чогось більшого. Нерідко потребує особливого зусилля, постійного самопожертвування, невсипущої витривалости. Відвагу до цього найблагороднішого з усіх діл людських можемо черпати з завжди з тієї самої життєдайної сили, якою є щедрість.

Не тільки не менш необхідною, але, мабуть, ще більш очевидною, стає вимога щедрости в бутті людини, яка змагається за права своїх ближніх. А тим більше в боротьбі, яку ми українці ведемо не тільки за права людини, але в рамцях оцей шляхетної змаги, чи по той бік її, — за волю цілого нашого народу, за його

кращу майбутність, за правду та справедливість у нашому світі. Не треба б і казати, що без щедрости, немає мови про щирість та самовідданість для нашої спільної національної справи. Правдивий патріот та борець за свій народ зроджується тільки в щедрості саможертвенної любови. Такими були наші великі предки, такими й є наші нескорені та одержимі нинішньої години: щедрими, багатирями щедрости.

Як дійсні свідки Христові, як щирі українці та як справжні люди, ми повинні рішучим кроком ступати на стежку щедрости, як вузькою і крутою та стрімкою вона не була б. Щоб випромінювала з нашого серця, з наших облич та з наших дій ота доброта, яка виявляла б, що існує сонце. Щоб наша щедрість ставала й конкретною, зовнішньою, діленням з іншими того, чого другі потребують, щоб ми не були скупими, жадібними, ненаситними, егоїстами. Щоб наша зовнішня щедрість була знаком отієї внутрішньої. Щедрих, щирих, гойних та сердечних людей любиться, шанується, бажається їхнього товариства, їхньої приязні і дружби. Ніщо не є так зненавиджене, погорджене та відіпхнене як пожадливість. Ніщо не викликає такої зневаги та презирства, як скупар, як тільки-для-себе. Прощається багато, забувається чимало, часто дивиться крізь пальці, поблажливо, з людяним виrozumінням на всяку людську неміч та хибність, навіть на нечисту погань нашої природи, але малосердечна нещедрість та несите себелюбство осуджується безоглядно та безошадно. А це зокрема у відношенні до людей, які повинні бути виразниками щедрости, які посвятились справі — вищій справі, які покликані бути речниками отієї благодотворної наснаги та які приречені бути сіллю землі. Їм зокрема, щоб могли відповісти на їхнє покликання, конечно більшої щедрости за ту, яку вимагається від інших.

Від нашої щедроти залежить судьба кожного з нас, залежить доля нашого народу, залежить наше щасливе майбуття.

Не тільки на смертному ложі, а вже тут та тепер, ми маємо те, що ми даємо; ми збагачуємось тим, що ми щедро віддали; ми завітчаємось отією безсмертністю, яка, крізь нашу самовідданість, заграваючись, миготить перед нами своїм безконечним сьайвом.

В щедроті, яка не дивиться на самозбагачення, яка це числить і не розцінює та для якої навіть власне життя стає неважним, збувається ціла таємниця людського буття. У ній є усе зібране, чим людина є і чим ще може бути: її незабгаченність, її незакінченість, її зустріч з таємницею, її надія і відчай, її одчайдушність та риск, а теж і її смерть. Щедрість, яку ми виказуємо в нашій буденщині, зокрема приходячи на поміч потребуєчому братові,

доводить, що ми, не зважаючи на те, чим ми покищо є, та помімо наших хибностей, — ми творимо дійсно шпиль всесвіту.

Щоб ми могли дати нашому ближньому та нашій батьківщині те, чого вони від нас очікують, та щоб наша щедрість не була пустим словом, але тією величною дійсністю, якою вона є, — нам необхідно прийти до того джерела, з якого витрискують дужі та обильні струмені Божественної Любови. До Ісуса, Сина Бога живого, який об'явив нам щедрість свого Пресвятого серця. Аби він помилював нас, шлючи нам поміч свого животворного духа в нашому борінні.

Звернімся щиро теж до Пресвятої Богородиці, й розкаймо припадьмо перед нею, кличучи з глибин душі Її милосердного заступництва.

II.

СВЯТІ ПОВЕРТАЮТЬСЯ

Тяжко вгадати, в якій годині дня ми, світ та людство знаходимось. Чи стоїмо при світанку чи на заході? Нашим переконанням, проте, є, що сьогодні скоріш ходить про затемнення, затьмарення сонця, яке в наш час, здається, відбирає обличчю землі ясність погляду й розуміння доріг, по яких ми повинні ходити.

Полишаючи на боці причини, кожний з нас, хто живе нинішнім життям та глядить на дійсність, мусить признати наявні показники фактів: ми всі більш чи менш стурбовані, занепокоєні, стривожені, неспокійні, заклопотані; що маємо робити? де йдемо? що діється у світі? що буде даліше?

Нам хочеться віднайти спокій. Прагнемо певности. Шукаємо дороговказів. Силкуємось за рецептами розв'язок. Кидаємось на всі сторони, аби заспокоїти невисловлені вимоги наших глибинних стремлінь. А втім, надалі губимось у кошмарі туману та безладдя. Бо там, де нам ввижається догледіти талісман правди, виринає збентеженість, розчарування, тупик блукань, безодня безглузности, загибель безпросвітности.

Аж ось — несподівано, неожидано та незаслужено — край неба палає світло, що неначе блискавка розбиває темноту біля нас. Це мабуть те, на що ми в погоні наших шукань не звертали уваги; це либонь те, навколо чого кружляли наші вертіння; це

таки те, чого нам доконче треба; чого ми, не знаючи, бажали. Чиясь таємнича рука, що чуває над нами, своєю доброзичливою опікою, подає нам дар своєї ласки.

Появляються ті, які жаром та блиском, що випромінюють від наснаги та настанови їхнього життя, освітлюють своє довкілля, прояснюють кругозори, вказують шляхи, закликають до путі, захочують, підбадьорують, помагають. Це — ті, які розв'язують питання існування для себе, але, водночас і за нас, у нашому імені. Це — святі.

Слово, яке вони вимовляють, каже, що не історія чинить людину, а людина — історію. Що не час упорядковує життя людської істоти, а людська істота, своїм діянням, б'є квадрант часу, творить час, маючи власть перетворювати його у вічність. Що саме ті творять справжню історію людства, які вміють перетворювати час у вічність. І саме тому, аби освітлити наш світ та ступати ясними стежками в майбутнє, не треба удаватися тільки до бундючних ідеологій, до чванливих філософічних систем, до самопевної науки та самозадоволеної техніки, чи шукати порятунку в іншій якій-небудь обставині та прийомі. Але, перш за все та понад усе, — доконче звернутись до самої людини.

В людині, в самій людині, криється основа всіх розв'язок, секрет усіх її таємниць, вказівки для її направлень. Якщо навкруги людини багато змінилось, якщо її способи життя стали відмінними, якщо вона своєю наукою та технікою вчинила великі кроки наперед та навіть якщо її світорозуміння інше, — то, все одно, вона полишилась людиною, якою була досі. Її дійсність та сама. Таке ж — і її походження та мета. Такі ж — і становище, спрямування та жаги. Тому і від неї самої залежатиме її доля.

Проте, аби могли розв'язати питання свого власного існування та таким чином співдіяти для піднесення інших, для добра свого народу та для створення сприятливих умов людського співжиття, — треба почати від самих основ нашого буття, входячи в глиб нас самих, де віднайти нам нас самих та того, хто є ближчий нам аніж ми самі собі. Джерело, підставу та ціль нашого існування: Бога.

І саме святі — це ті люди, які в нутрі свого духа зустріли оте світло, якого не може притемнити і прикрити жодний відблиск обманних та химерних примар. Вони й пройнялись Божественною Таємницею та, здобуваючись на відвагу віддалились їй цілковито, направили свою життєву путь услід за її слявом. У ній відкрили вони смисл свого існування. Живучи надією свого властивого призначення, вони не прив'язуються до світу, але, водночас, посвячу-

ють усі свої насаги теперішній дійсності. Не зважаючи на себе й забуваючи про себе, живуть журбою за інших. Вимогливі зі собою самими — поблажливі та виrozumілі з другими. З рішучої настанови їхнього спрямування та з безумовного зусилля цілого їхнього життя — впливає ясна життєдайність, потужня енергія, міць задуму та надзвичайного здійснення.

Вроджена мудрість, яка б'є зі злуки з Божественним Джерелом, та прозорість дії, яка є вислідом послідовности та постійности боротьби у вірності своєму покликанню, чинять їх дороговказом, авангардом та успіхом людства. Через них, з ними та за ними людство крокує до своєї цілі та підноситься, поступає й здійснюється. Вони направляють відхилення, яким ми віддаюємось від правильного напрямку. Вони є тими, хто усправедливує цілі існування людини, хто дає перевагу добра над злом, хто чинить твір Божий добрим. Вони найкращий та справжній вислід людства. Без них — марним, убогим та жалюгідним було б людство.

Святі, в першу чергу, становляться справжніми речниками, християнства, його найкращим висловом, проречистим доказом його дійовости. Якщо інколи християни стають сірою масою, якщо деколи не дорівнюють до гідности та відповідальности Господнього поклику, то святі хороброю напругою своєї відповіді та бадьорістю своєї геройської постави промощують шлях іншим. Вони йдуть попереду й за ними рушає великий почот інших, менш одчайдушних, кволіших, грішних. Так християнство ступає вперед, звернене поштовхом святих до своєї мети — до Бога.

Дарма, що за добро, а зокрема за зло, яке нам судиться переносити, ми всі, кожен з нас, є співвідповідальний, та дарма, що все є вислідом нашої доброї чи злої волі, якої так много, то все таки динаміка внутрішньої насаги святих так потужня, що над нашим шляхом усміхається та переливається усіма кольорами багатонадійна райдуга.

Ніщо сьогодні не є так доконечне та неодмінне, так настійне і необхідне, як святі. Ми та кожний з нас, світ та нашого народу змаг потребують святих. Тих, хто є продовженням життя та дії Ісуса Христа, хто є втіленням у наші часи, в наші обставини ідей та ідеалів Божого Об'явлення. Тих Божих Угодників, що для нас — ясними та живими світилами в мандрівці у вічність. Цих велетнів духа та християнської чесноти.

III.

СПІШИМ ДО СВ. ЙОСИФА

1.

Якщо ми хочемо послідовних послідовників Христових, святих для нашого часу, нам не обійтись без тих святих, які випередили нас, які становляться ланцюгом, що лучить нас з Божественним Учителем. Нам потрібно натхнення їхнього прикладу та взору, як теж, не менш, підпори їхньої помочі. Боже Провидіння гоїно посилало у різні часи отих світочів, які роз'яснювали великістю своєї віри, надії та любови цілі довгі віки. Щедро споруджувало і творило оті колони, на яких спиралися народи. Божественний скульптор різьбив багатолікі сюжетні композиції. Проте християнський люд, ведений завжди Божим Духом, хоча шукав різних покровителів та зразків у наслідуванні Христа Спасителя, відповідно до своїх уподобань, вимог та обставин, то, все таки, почитання Святих звичайно спроваджував та зосереджував біля однієї постаті, яка була домінуючою усієї набожності.

Самозрозумілою логікою нею була особа самого Христа, Богочоловіка. І не могло та не може бути інакше. Вона залишається та назавжди залишиться підставою, осередком та ціллю усякої набожності, почитання, моління, наслідування та прохання. Чи то в св. Тайні Євхаристії під видами хліба та вина, чи то в почитанні Пресвятого Серця Ісуса, чи то в набожності до Христа Розп'ятого, чи то в інших виявах віри та любови до Господа.

Біля цього суттєвого почитання появляється між християнським людом дуже скоро, бо майже на самих початках, набожність до Пресвятої Діви Марії. Про вияви такого почитання говорять нам стіни катакомбних амбулякрів з фресками Богородиці вже з другого століття. Згодом культ до Пресвятої Богородиці поширюється та посилюється, набираючи впродовж історії християнства щораз то більшого значення. Він стає виказом справжнього християнського життя, ожвавленням його, поглибленням та доповненням. Без нього християнство слабне, йому чогось бракує, хилиться до виродження. Отак, усюди — виринають незліченні багатоманітні вислови почитання Пресвятої Богородиці. В усіх кра-

інах, у всіх народах. У всіх часах, у всіх моментах — радости і сліз. Прибігається до Неї, зокрема коли гроза йде. Без набожності до Пречистої Богородиці не можемо собі уявити правдивої християнської душі. Передусім — української. Почитання Пресвятої Богородиці — це ж і історія українського християнського народу, бо це ж і життя — його життя.

Не затінюючи особи Спасителя, а навпаки, виділяючи її ще більш, культ до Пречистої Діви Марії полишається надалі значущим призовом до скріплення християнської віри, вагомим центром християнської набожності, неперевершеним взором християнських чеснот та пристанню захисту. Від помочі Пречистої Богородиці, яка веде до Христа, очікує багато нинішнє зморене та запаморочене людство. В Ній наш пособоровий час відкриває мерехтіння нових блисків. На Неї, зокрема, покладає свої найкращі надії наш обезсилений печальний Край.

Проте, починаючи від деякого часу, поруч оцих двох основних, хоча по суті відмінних, набоженств до Спасителя та Богородиці, пречудним велінням Божого Провидіння, пробуджується та зривається нове нуртування. Спочатку розпорошено, несміло, але згодом щоразу то наявніше, сильніше та певніше. Це — почитання св. Йосифа, опікуна Ісуса Христа та обручника Пресвятої Богородиці. Почитання оце, приєднуючись до двох попередніх, відтворює нам сім'ю, до якої принадлежав Божественный Спаситель під час свого земського побуту, св. Родину. Без св. Йосифа, св. Сім'я не була б повною. Три набожності, які лучаться в одну, задежуючи кожна з них своє особливе значення та свою питому вагомість, своє притаманне завдання та своє місце. Всі три провадять до одного, спроваджуються до того самого: до віри, надії і любови до Бога. Або, точніше: через св. Йосифа до Пресвятої Богородиці, а через Пречисту Діву Марію до Ісуса — до Бога.

Почитання св. Йосифа не є чимось зайвим, відсталим поворотом у гуцу набоженств до розмаїтих святих, забобонним шуканням якихось нових ліків на все, чи нового благочестя. Але є саме тією поміччю, якої ми так тоскно глядимо й якої не знаємо звідкіля ждати. Св. Йосиф є тим, до кого нам звертатись у тій сутужній хвилині відчаю та безпорадності, приголомшення та безвихідности; коли ми загубили шляхи, коли обкружені супротивностями та обтяжені скорботами, тратимо відвагу вистояти в боротьбі життя; коли невідомо нам — чим почати. Він сходить на небозводі наших шукань та надій отою провідною і щасливою зіркою, яка стає нам певним притулком, де завжди зможемо за-

хиститись, та вірною опікою, яка ніколи не полишить нас. Він — це той, до кого, коли ми раз прибігли з довір'ям прохання, не перестанемо ніколи повертатись. Кого будемо мати безнастанно на устах, в серцю, у думці. З певністю, що він нас ніколи не заведе. Що він, св. Йосиф, розв'яже всі наші питання, турботи та тривоги.

Зненацька стає перед нами оцей святий праведник, вже не як неповоротка статуя, гіпсова чи дерев'яна, а — він сам, живий, наявно присутній, переконуючий, наповнюючи наскрізь наше буття. Постає — біля нас не тільки як чудодійний помічник у різних земських потребах; але, перш за все, як великий променистий святий, як людина непохитної віри, кріпкої надії та любови до Ісуса та Марії. Як скромна людина з люду, живучи у вірності своєму обов'язку; як мовчазний та глибинно внутрішній молільник, дійсно як зразок для кожного християнина. Він вказує нам шлях угору та випрошує для нас силу, аби оту дорогу упевнено пройти. Він провадить нас, небесною міццю та братською любов'ю, щодня ближче назустріч пречудовій цілі: «Ближче, мій Боже, до Тебе, ближче до Тебе?»

Заступництво св. Йосифа так милосердне та певне, так успішне та чудесне, так надзвичайне та очевидне, що є наявним, що Господь хоче через цього великого святого подати нам свої ласки. Саме через св. Йосифа, який висловлює потреби нашого дня та який так близький до нашого сучасного відчуття. Бо — потіхою помочі св. Йосифа — нам належно зблизитись до джерел Втілення Божественної Таємниці, наслідуючи його чесноти.

Однак, помимо величі та значення святого Йосифа, дарма, що в св. Євангелії його іменовано — 1. та 2. глава в Матея, 2., 3. та 4. глава в Луки та 1. і 6. глава в Йоана — й не зважаючи на те, що перший євангелист канонізує його, коли пише: «А Йосиф, муж її, бувши праведний» (Мат. 1, 19), про нього забуто крізь довгі віки. Присвятилось много храмів та молитовень Пресв. Діви Марії, св. Апостолам, Мученикам та іншим Святим, під час коли ім'я св. Йосифа взагалі не згадувано та про його почитання взагалі не думано. Хоча на Сході вже в перших віках християнства почиталось св. Йосифа, то на Заході з ним обходилося неначе з одним із статистів на театральній сцені, про якого кожний театральний критик мовчить. Християнська теологія старалась, перш за все, в'яснити справу Христового Боженства й дівичости Його Матері. Як у час свого земського життя, так і надалі св. Йосиф мав полишитись у тіні, незнаним, прихованим від слави людської. Але це — покищо, тимчасово.

Перші кроки до звеличування св Йосифа ставить вчення великих богословів, як архимандрита Руперта, св. Альберта Великого та св. Томи Аквінського, потверджене згодом рішенням Католицької Церкви. Невгомонне та палке поширення культу набожності до св. Йосифа прибирає різноманітних виявів, якими немов хочеться винагородити минулу несправедливість.

Призабуте досі ім'я св. Йосифа стає, від трьох століть, найчастішим. Під цим іменем засновуються братства. Св. Йосиф стає покровителем ремісничих цехів, робітників, сімей. На його честь постають церкви та молитовниці. Миряни й духовенство, вчені богослови і славні проповідники, мистці й великі угодники, чернечі Чини й Папи змагаються у звеличенні імені св. Йосифа, ставлячи йому престіл побіч престола Божої Матері. Його неймовірна кар'єра, — висловлюючись сучасними категоріями, — ніяк не меншас, а навпаки посилюється.

Св. Йосиф стає покровителем багатьох країн, а 8-го грудня 1870 року Папа Пій IX підносить його на небесного заступника всієї святої Католицької Церкви. В декреті проголошення, між іншим, мовиться: «Через оту високу гідність, якою Бог наділив цього свого найвірнішого слугу, Церква відзначила св. Йосифа найвищою почестью по Богоматері й Пресвятій Діві, його обручниці, та благає його посередництва в усіх потребах». Рівно ж Церква призначає у своєму календарі два свята на його честь. З Павлом VI взивається помочі та опіки св. Йосифа, аби, слідом за його євангельськими чеснотами, Церква могла наново розцвітати в світі.

2.

Сучасний християнський світ обсипає св. Йосифа величезним довір'ям та виявляє до нього щедрю пошану, зачисляючи його до найбільших гігантів у царині духа, до найбільших святих у Царстві Небеснім. У його житті не знаходиться нічого, що не було б принадливе та що не було б варте до наслідування. Його постать піднімається у віці сили та молодечої бадьорости, в рисах рішучої підприємливости та сміливої вдачі, з гарними прикметами спокою та поваги, безкористолюбности, вірности та невичерпної любови. Повна енергії духа та готова не тільки на геройські подвиги, але, перш за все, на самовіддану щоденну жертву. Він — взір незахитаної рівноваги серед усяких тривог та небезпек, притомности ума серед усяких труднощів, лагідної терпеливости в жур-

бах і клопотах, непонятної простодушності й скромності при найвищих ласках і почестях та повної посвяти й безбоязкої мужності у виконанні всіх обов'язків.

У нинішньому суспільстві, де людина губиться у сірій анонімності безликої маси, коли людина потопає у нудьзі прозаїчної одноманітності та коли гине в пропасті безвихідної безтолковості, — св. Йосиф являється зразком, приміром та моделлю для звичайних людей, для скормних, для малих людей, для простих людей, яких, однак, християнство підносить до великих призначень та завдань. Св. Йосиф є доказом того, щоб стати добрим і правдивим послідовником Христа, не треба «великих речей», але є необхідні та вистачають на це звичайні і справжні людські чесноти. Конечним є — тільки хотіти та змагатись. Він і каже нам, що по мимо неясностей та протитечії, є можливим вести змістовне життя, незгайноване безглуздо, нерозтринькане безцільно, а дійсно дорогоцінне, пречудне життя. Якщо дозволимо, щоб, як його життя, так і наше, мале та непомітне, йшло шляхом, Богом визначеним. Бо в житті св. Йосифа не було так змістовним та значущим те, що він сказав чи зробив, але як він до цього дійшов, як його діяння впливало з вічних джерел і з його власної душі та доброї душі.

Одним з найбільш незугарних та зловістих проявів кризи та хоробливості нашого часу становиться гедонізм, розпуста, розбещеність. Утрата почуття змислу статевої моральності та падіння відчуття чистоти, цнотливості й непорочності. А це приводить не тільки до відкинення засад християнського подружжя, але взагалі до знівечення сім'ї, до руйнації основ сімейного життя. Перед людством, суспільством, перед народами, — таким чином, — виринає загроза повного занепаду, з'являється жахлива примара безнадійного сумного розгублення. Ба навіть, хто бажав би вийти з трагічного тупика, бо бачить, що так дальше не йде, каже: «Інакше, однак, не можу; не маю до цього більше сили». Без сумніву, аби поконати пристрасті та відбити затії нинішньої гарячкової пропащої цивілізації, треба особлившої сили. Але її доконче здобути — молитвою та боротьбою. Конечно — побудувати твердиню внутрішнього життя, укоріненого в прихованій мовчазній глибині нашої злуки з Богом.

Саме тут визначне, виняткове та величне значення св. Йосифа. Він для кожного з нас може стати досконалим провідником і помічником у плеканні внутрішнього життя. Він любитель та надзвичайно красномовний виразник такого ж життя, яке своїм світлом не разить очі, але тільки скоріш захоплює своїм

прихованим та милим запахом усіх, що наближаються до нього. Нашим щирим та довіреним зверненням до св. Йосифа, під його опікою, з його поміччю та за його взором, ми зможемо випросити собі насагу та силу волі, аби вступити на дорогу внутрішнього, духовного життя через мужнє чутання над собою, піддержування доброго наміру в усіх справах, гарячу молитву та підчинення себе внутрішнім Божим натхненням.

Св. Йосиф каже молодим людям: «Держить у пошані ваше тіло; воно ж є святим храмом, у якому має зберігатись зображення Бога. Поконуйте пристрастні жадібности, заховуйте ваші сили для завдань вам приречених. Я завжди з вами, вас піддержую та випрошую силу подолання».

Хто шукає опіки св. Йосифа, для того він стає приятелем, дає зрозуміти нашу гідність та призначення, спомагає у зусиллі протистояти нахилам, що завертають назад та вділ, і робить менш важким сповнення обов'язків нашого стану.

Св. Йосиф, муж по Божому серцю, вибраний стати законним батьком Ісуса Христа та обручником Пресв. Діви Марії, ховаючи від людей божество Спасителя і ненарушену дівичість Богоматері, був ідеальним головою та опікуном св. Родини. Своє завдання дати Слову Божому, що стало чоловіком, родинне місце, батьківський дім, соціальну обстановку, професію, охорону, дати родину — виконує він у цілковитій самопосвяті своєму обов'язку, в душі віри та довір'я, законности та послуху, покори та праці, скромности та захованости. Але теж, та перш за все, в невинності та гідності, в доброті і любові.

Тому ж св. Йосиф стає найбільш указаним та відповідним небесним опікуном наших сімей, їхнім оборонцем, радником і потішником, а зокрема прикладом та взором для них. Передусім сьогодні, «коли ніщо не допоможуть споруди найкращих соборів та поновлення церков, якщо домашня церква сім'ї стане щоразу то більш зісвітчена». Коли «на ніщо не здадуться найбільш величні літургічні святкування, якщо вони якимось чином не знайдуть продовження удома». «Хоча стремління кожного єпископа являється постройти релігійний осередок всюди, де живуть вірні християни, — то найкращі церкви не поведуть до перемоги Царства Небесного на землі, якщо в місті та на селі, біля кожної парафіяльної церкви, не постане стільки домашніх церков, скільки є сімей». «Кожний дім повинен та мусить стати домашньою церквою».

А це означає поворот до початків християнства, зворот до св. Родини з Назарету, яка становиться одноразовим найкращим

взірцем дійсно християнської домашньої церкви. Це ж і завертання до св. Йосифа, як голови оцієї сімейної церкви.

Кожна християнська сім'я, яка вдержує стосунки довір'я до св. Йосифа та прибігає до нього, яка прибирає його за свого покровителя та взиває його, — може бути певна його помочі, так матеріальної як і духовної. Св. Йосиф підпре та врятує такі родини. Він «дозволить супругам та християнським сім'ям, які поблагословлені печаттю св. Тайни, віднайти їхні покликання та їхнє щастя. Учинить християнство знову правилом життя у їхніх родинях, збереже незрівнянну людську та релігійну властивість християнських сімей, які сьогодні в їхніх основних вартостях єдності, виключности та нерозривности поставлено під знак запитання».

Проте заступництво св. Йосифа не обмежується до помочі в усіх земських потребах, до охорони проти спокус лукавого та нахилів до злого, до опіки над нашим духовним життям, до захисту Церкви та наших сімей, до прикладу та піклування за людьми праці й скромного життя обов'язку. Діяпазон його покровительства охоплює мало не всі ділянки життя, либонь чи не всі прошарки людей, а його надзвичайне, рятівниче та своєчасне опікунство появляється прещедро та вірно в різних обставинах, у всіляких обставинках, у багатоманітних видах. Але особливо тоді, коли його присутність найбільш насущна, найбільш доконечна та найбільш жадана. Тобто в напрузі боротьби, а перш за все, — тієї останньої, боротьби життя зі смертю, нашого переходу в вічність.

Св. Євангеліє є тим, де вартості земського існування одержують іншу міру від тієї, за якою ми призвичаєні їх оцінювати.

Нам, зокрема сучасному світовідчуванню, часто приходиться думати та вважати смерть як остаточне закінчення нашого буття як особи, як людини. Ми не осмілюємося переходити кордонів, які нам ставить смерть. Поза нею, мовляв, з нас нічого не остається, як тільки прах, з якого ми вийшли, прах, який і розвіюється. У останньому висліді, ввижається, наше буття — це буття призначене до смерті; людина — це «істота, яка йде до зникнення»; життя людини — це нічого іншого як тільки зближування до його кінця, очікування смерті. З цього ми, люди із учора, з нині та із завтра, витягаємо розмаїті висновки. Більш чи менш розумні, послідовні та чесні. Або взагалі про смерть не думаємо, як би її зовсім не було; або, стараючись її відсунути якомога найдалше, живемо оцим життям так, як нам у догоду. Або, снуючи дивоглядні неповноцінні замітники та ілюзорні сурогати,

силкуємося даремно пробити малий отвір дальшому існуванню. Або стаємо в безпросвітному відчаю — перед нерозв'язним шифром великої таємниці.

Все таки, яке світорозуміння ми не поділяли б, яке становище ми не брали б, та якою силою одчайдушної сміливости ми не чванились би, — смерть полишається для кожного з нас найбільшою проблемою нашого життя, найжахливішою годиною нашого існування, найважливішою та найбільш затяжною боротьбою нашого буття. Чи смерть являється нам як нормальне та природне завершення бігу нашого життя, чи вона є злющим глузуванням над нами лукавої долі, невдалим вислідом сліпого випадку-судьби, чи смерть становиться заключним балянсом та вирівнянням бюджету щасливого та печального, доброго та злого, чи вона є нашою повною поразкою, перекресленням наших плянів та починів, стремлень та почуттів, жорстоким знехтуванням нашою жагою щастя і невмирущости, — ми її лякаємось, її не хочемо.

На думку смерті — ми сповнені тривоги. Ми боїмось не тільки самого вмирання, яке, звичайно, як ми це знаємо, є болісним, нестерпним, негідним, самотнім, жахливим. Але мабуть ще більше страхаємось смерті, тобто того, що приходить з нею. Вона викликає у нас тьмяне відчуття тривожного остраху, бо ставиться перед нами не як щось, що є, а — як просто ніщо, як скрайня протилежність до прагнення полишитись собою та бути. Ми не хочемо погодитись з думкою, що світ та люди будуть без нас і не можемо не відчувати заздрости. Нам трудно уявити собі стан цілковитого ніщо, й тому смерть стає подією, якої ніхто не хоче пережити.

Отож, коли зближається ота страхітлива та скорботна хвилина нашої смерті, нам не приносить жодної помочі досвід інших, не дає пільги наше власне осмислення чи вправлення у таємних дійсностях нашого буття. Ніяка людська рука не сягає до нас, ніяка з дорогих та близьких осіб не може нас потішити, нам порадити, нам допомогти. Ми знаходимось опущені всіма, цілком осамотілі. Ми — з новою, найновішою, незбагненною та зі усіх сторін нас охоплюючою дійсністю. Кинені у безконечну повільну вод, у яких потопіємо. Введені в темний непроглядний тунель, який наповняє нас лячним переполохом. Увічі — з великою Таємницею.

Тоді, ми знаємо, порятунок та захист, полегша та заспокоєння можуть прийти вже не із звідсіль, але — звідтіля, з потойбіччя. І саме з того світла, яким є Боже Об'явлення, що веде нас крізь стежки нашого земського мандрування, відбивається ясний про-

мінь потішаючої надії. Це наші небесні захисники, опікуни, покровителі, приятелі. Ісус, Марія та св. Йосиф.

Св. Йосиф мав сам найбільше щастя, про яке кожний з нас може марити та якого собі може бажати. Він бо вмирав у присутності Ісуса та Марії, які з любов'ю опікувались ним у годині його переходу до щасливої вічності. Він, тому ж, стає і особливим покровителем умираючих, наявною поміччю у хвилині смерти. Якщо ми до нього будемо звертатись, він виблагає нам у Господа ласку спокійної, щасливої смерти. В останній битві нашого земського боріння присутність св. Йосифа потішить нас, наповнюючи нас певністю повної перемоги. В ваганні суперечливості: Бог чи смерть, — він допоможе нам віднайти силу, аби, всупереч усьому, довірити Богу, який воскресив Ісуса з мертвих. Він укаже нам, що між водами повені стоїть Бог, який нас виведе на сушу щасливого буття. Він переконає нас, що на кінці отієї жажної галерії буде сяйво сонця.

3.

Історія набожності до св. Йосифа так загрожена навалом незлічених примірів блискучої відповіді цього святого на довір'я до нього, що, не могучи вийти із захопленого здивування, ми потягнені, а то й змушені стати його поклонниками, вступаючи в побожні ряди тих, хто признає його своїм святим покровителем та опікуном. Щоб дати, проте, приблизне поняття про надзвичайність заступництва св. Йосифа, найкраще навести деякі думки та заяви кількох уславлених святих, прихильників набожності до нього.

Отак св. Франціск Сальський каже в одній своїй проповіді: «Ми повинні переконатись, що прославлений святий Йосиф може багато там, угорі, в небі... Ми були б щасливими, якщо ми заслужили б на його заступництво. Бо ж ані Пресв. Богородиця, ані Божественний Спаситель не відмовляють йому нічого. Він нас попровадить, крізь своє посередництво, до великого поступу в усіх чеснотах, якщо тільки ми довірятимемо йому, — передусім, отож, у тих чеснотах, які він посідав у так високому ступені: в лілейній чистоті тіла та душі, в так люб'язній чесноті покори, даліше в непохитності, силі й терпеливості, які помагають нам побідити наших ворогів, аби ми змогли згодом, у вічному житті, втішатись нагородою, яка є приготована тим, що в своєму земському бутті пішли за приміром святого Йосифа».

А св. Тереса Авільська писала: «Не пам'ятаю, щоб я колинебудь не була вислухана, коли я просила чогось у св. Йосифа. Багато людей дивувались би, якби я зраховала ті різні ласки, що їх Бог подав мені за вставленням цього святого, або як би я оповідала про небезпеки душі й тіла, з яких він мене вивів. Іншим святим дав, мабуть, Бог ласку помагати нам у деяких означених потребах, але щодо св. Йосифа, то досвід показує, що він рятує нас у кожній небезпеці. Це так виглядає, наче б Господь хотів дати нам пізнати, що він навіть у небі робить усе те, чого від нього забажає той, кому Він на землі був підчинений. Це діялось з іншими особами, що їм я доручила віддати себе в опіку св. Йосифу».

«Я сама маючи досвід, які великі ласки одержують його поклонники, не бажаю нічого іншого, як тільки заохотити весь світ до гарячого почитання св. Йосифа. Я не знала нікого, хто через якінебудь побожні вправи, що він їх робив на честь цього святого, не зробив би значного поступу на дорозі досконалости. Я вже від багатьох літ прошу в св. Йосифа в день його свята якоїсь особливої ласки, й він завжди мене вислухає. Хто не довіряє мені, то я, на любов до Бога, благаю кожного, щоб сам схотів пересвідчитися».

Останнім часом до великих поклонників св. Йосифа належав святий папа Пій X. За його припорученням та велінням постав у Римі центр набожності до св. Йосифа, при церкві «Сан Джіузеппе аль Тріонфале», біля Ватикану.

Але, безперечно, такого розголосу та розвіту, такого поширення та поглиблення, такого значення та вагомости культ до св. Йосифа не прибрав ніде як у Монтреалю в Канаді. Там на вершці гори Монт Рояль піднімається сьогодні пишна святиня, присвячена святому Йосифу, подібно як ціла Канада — вже від 1624 року. Собором отой є метою численних прочан, які в усіх своїх турботах та стражданнях, з яких не бачать жодного виходу, шукають у св. Йосифа, покровителя їхнього краю, поради й помочі та — знаходять. Споруда отієї базиліки — це діло брата Андрея, ченця Згромадження отців св. Хреста, який склав обітницю побудувати такий храм на честь св. Йосифа.

Оцього простого та скромного монаха з Монтреалю, який помер 6-го січня 1937 року, на 91-му році життя, окреслено як «післанця св. Йосифа». В дійсності, брат Андрей був найбільшим, між нам знаними, апостолом набожності до св. Йосифа, його вірним служителем, захопленим любителем, цілковито відданим ревнителем. За посередництвом св. Йосифа він чинив безліч чудес-

них одужань. Тисячі-тисячі людей крізь його молитву та довір'я до земського Опікуна Божого Сина одержали надзвичайну поміч. Щоденно чергувались многі бідні, хворі, сповнені страждань, турбот та нужд, просячи ласки змилування. Він, кажучи «Я не можу тебе зцілити, але — св. Йосиф!», закликав усіх йти з довір'ям до св. Йосифа, до нього молитись, звертати йому всі їхні потреби. Напоминав усіх — насамперед приступити щиро до св. Сповіді та прийняти гідно Ісуса Євхаристійного. Не менш як одинадцять тисяч виявлень подяки зложено в базиліці. Часто казав: «Треба мати віру, щоб дати себе натирати медалею св. Йосифа або його олією» й запрошував відмовляти новену до св. Йосифа. А при тому додавав: «Багато хворих не досягають бажаного та прошеного видування, бо не мають правдивої віри та не хочуть здатися на святу волю Богу».

Чудотворна дія та батьківська опіка св. Йосифа не меншає ніколи. За його посередництвом та заступництвом спливають надалі щедрі ласки на тих, хто до нього звертається. Неймовірні свідчення його доброти не перестають викликувати захоплений подив для тих, хто дивиться очима правди. Його вірне покровительство полонить серця тих, хто покладає на нього своє довір'я.

Перед нами, перед кожним з нас, що переживаємо більість нашої туземної дороги, що живемо в гонінні нинішнього затуманення та що досвідчаємо жалібність скитання у пошукуванні батьківщини, стоїть усміхнено доброзичлива та щиросердна постать патріарха патріархів. Хоча св. Йосиф, відколи відкрито його оцасливлююче благодіяння, не має, мовляв, жодної спокійної хвилини, — він, все одно знайде час і для нас. Передусім для нас, синів отого страждального народу, до якого ми приналежимо Божим вибранням.

Прибігаймо до нього, а він стане нашим приятелем, нашим батьком! Довіряймо йому, а своєчасно переконаємось, що ми не надаремно довірили! Молім його, а він ще сьогодні дасть нам знак своєї любови до нас!

Святі, яких хотілось позбутися, сьогодні повертають. Бо без них — не бути нам.

Душа українського благочестя не осмілилась викинути святих ікон. Вона й ніколи не посміє поповнити отого блюзнірського самогубства. Образи святих полишаються надалі в наших храмах. Вони полишаються, мусять полишитися та полишаться у соборах наших українських душ. Але в іконостасі наших святинь, наших домів, наших сердець повинен бути й образ св. Йосифа. Якщо його ще немає, то він має одержати в ньому своє по-

чесне та вагоме місце. Обов'язково та негайно. Молімся до нього, як знаємо, як підказує нам довір'я нашого серця, як наглить нав'язливість наших нужд та палить пекучість наших жаг. А основою нашої молитви нехай стане наше глибинне переконання, яке становиться досвідом християнських віків: «Ісусе, Маріє, св. Йосифе! Ще ніколи не чувано, щоб хтось, хто до нас прибігав, зістав би вами полишений. Отаким довір'ям оживлений, я приходжу до вас та прибігаю до вас і шукаю захисту при вас! Прийміть мої благання та не відкидайте мене грішного! Послухайте мене та вислухайте мене в моїх бідах! Ісусе, Маріє, Йосифе. Амінь».

Оснoвнe, ніколи не зневiрoватись, видержувати, дерзати, продовжувати дальшe молитись, але теж здаватись на Божу Волю, бо Бог — люблячий нас Батько й все веде до нашoгo щастя — найкращими шляхами.

ДЕ ВОРОГ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ ТА ЯК ЙОГО ПОКОНУВАТИ?

Є хвилини в житті людини, коли вона, задержуючись, стає перед самою собою, та, входячи в себе, віднаходить себе саму. Не зумовлена ніякими заманливими схильностями та не маніпулювана жодними заінтересованими силами, вона починає спостерігати самостійно та думати незалежно. Вона бачить своє буття так, як воно дійсно є. Дивиться на те, що її оточує, холоднокровними очима безстороннього судді.

Такі моменти викликає добровільно сама людина або вони виринають як відгомін певних подій, переживань та досвідів, або заставляють її до такого самоіспитування невідкличні обставини та вагомi рiшaючі події життя.

Між такими моментами займає перше місце та приодягається найосновнішим значенням година смерті. Тоді з цілою наготою та повною жорстокістю ставиться перед людиною її справжнє становище. Зникають усі позірні явища, траплять вагомість усі зовнішності, розвиваються усі мнимі вартості. Відділюється чітким почерком те, що істотне, істинне та добре, від того, що другорядне, уявне, недобре.

Вистачало б тільки пригадати та навести деякі вислови тих, хто полишає цей світ.

Ось, для приміру, один проречистий тестамент. Один з найбільш видатних та знаних властителів «Тексас Компані» такими словами дарує спадкоємцям свій величезний маєток: «Вмираю без

любоби жінки й дітей, відходжу з любов'ю доларів, але без них: розділяю мої добра численним кривим, яких зовсім не знаю; дозволяю та уповажнюю їх сміятись з цього ідіота. Хотів би я, аби Господь Бог судив мене на підставі моїх банкових акцій аніж — моїх діл».

У тому ж заповіті, як теж у інших подібних випадках, бринить гірке зізнання, яке зводиться до того й самого ствердження: моє поступування було неправильне, нерозсудливе, глупе. Мое мандрування не ішло по такому шляху, який відповідав би властивій цілі мого життя, та не направляло мене до тієї мети, яка мені приналежиться. Можна було б інакше та правлініше жити та діяти.

Такому роздуманню та такому самообвинуваченню не підлягають інші творіння. Тільки людина. В неї бо відмінний механізм існування та діяння ніж у прочих істотах.

Під час коли ці просування уперед крізь своє буття, ведені різними фізично-хемічно-біологічними процесами або проваджені інстинктом та цілковито узалежнені від них, то людина — це свідомість, яка живе та поступає розумом та вільною волею. Розум каже людині, що для неї є добре; вказує їй, як вестися; показує, які можливості перед нею, які варіанти, які прийоми поведінки та які способи здійснення її об'єктів. Зате вільна воля дозволяє їй вибрати та рішитись свобідно за дороговказами розуму. Така форма існування являється даром, який підносить людину до висот гідности, що є цариною духа. Але, водночас, ставить її в небезпеку не йти за постулатами розуму, не користуючись ним, а ступаючи в протилежному напрямі, на свою некорисність, ба навіть на свою загибь.

Тому то розсудливість становиться невимовно важливим моментом життя людини та його невіддільно суттєвою вимогою. Не ходить тут про розум, який стає знаряддям науки та винаходів, середником різнородного вчення, ключем культури та прогресу. Де розум виступає як щось немов відокремлене від людини, як автоматичний засіб розгорнення зовнішньої дії, щось в ролі інстинкту. Це — не абстрактна, самозакрита та бездушна раціональність. Але справа — в самому бутті людини, в її особі, в зустрічі з її існуванням та дійсністю, яка її оточує.

У такому смислі ми можемо сказати, що те, що суперечить розсудливості, є найслабшим флангом людини, звідкіля крадається найбільш навісний ворог. Таким невгавающим супротивником, який є несумісний з благом нашого життя, являється саме глупота. Безустанним завданням нашого життя, таким чином, повинно стати проголошення безжалісної війни дурості, яка чи-

гає на нас із усіх закутків нашого буття та продирається крізь усі закамарки нашого вікування.

Для цієї цілі треба й простежувати та викривати затії нашої глупоти проти нас. У чому виявляється наша дурість? У всьому тому, що заподіює нам шкоду, дарма що безпосередньо та спочатку ми, не обмисливши добре, вважаємо або нам ввижається, або нам хочеться так собі уявляти, що це приносить нам користь та приємність. Починаючи від звичайних буденних аспектів нашого життя до більш вагомих — аж до основних питань нашого існування.

Коли ми робимо те, що підкопує наше здоров'я, скорочує наше життя, нівечить наші фізичні та психологічні енергії. Часто приходиться нам жалітись, що, якби ми цього та того не робили, ми сьогодні не були б в такому стані. Якщо б ми це інше уникали, то сьогодні ми не знаходились би в безвихідному тупику, що веде до кінця. Бо ми не послухались порадам розуму, який нас напминав бути уміркованими в їжі та питті, не вести розгнузданого, розпусного та неупорядкованого життя. Ми коливались поміж крайнощами, перевтомлюючись надмірною працею або «забиваючи» час у лінощах, в недолугості та в неробстві. Ми подавались під напором зловісних почуттів: турбувались, гнівились, злились, заздрили — захланно, непотрібно, безглуздо. Ми розтринькували гріш розгульно та марно або надмірно прив'язувались до нього. Бо ми не схотіли опанувати себе аби завести порядок у нашому особистому житті.

Сьогодні нам ясно, що, як би ми не перенимались надто, не турбувались судорожно, не квапились гарячково, не лякались хворобливого, а зокрема як би ми мовчали, мовчали більше, замовчували здержано, то... Однак ми знали це й тоді, ми ж могли; але ми були так глупі і не ступали рішуче на путь істини, збивались з доброї дороги. Проте більш злободенним та більш доткливим проявом нашої глупоти — це гордість та себелюбство, що, водночас, становляться в багатьох випадках причиною нашої дурости. А зокрема тієї глупоти, що відбивається так різко та болюче на наших відносинах з довкіллям, з нашими ближніми. Оця порода дуроців захмелює нас, велячи виноситись пихато над другими, хизуватись самодостатньо, погорджувати самозакохано іншими.

Це безглуздя, що замикає нам очі, закриваючи нас у собі, в нашому егоїзмі, шукаючи тільки себе та своєї вигоди, а не дозволяючи нам уздріти ближніх, аби визнати їхні права, гідність вимоги, потреби, аби сприйняти їх так, як вони є. Аби поспішити

їм на поміч, коли цього треба. Аби посвятитись ради своїх, свого народу, будучи готовим до самозречення, коли й де нас закликано до цього. Аби любити любов'ю жертви тих, що ждуть на неї

Як би ми силкувались держати оту круту стежку, як много причинились би ми до того, щоб злагодити незгоду, зменшити суперечності, осушити сльозу, розвіяти хмари, навести погідність. Але, перш за все, наскільки певности та світла, блага та супокою увели б ми в скарбниці нашого життя.

Самозрозуміле нехтування другими та себелюбна пиха ведуть нас до ще більш ґрунтового закриття та висловлюють ще більш істотну глупоту, бо загороджують прохід до довір'я отій дійсності, яка є джерелом, основою та смислом нашого буття. Ми не хочемо узнати нашої залежності від того, без якого не можемо існувати; не годимось признати, що ми ограничені, кволі та безсилі; не стараємось підкоритись нашому Створителю; уважаємо, що нашому розуму немає кордонів, очікуючи виключно від нього всіх наших певностей та розв'язок.

Справжній бо розум глядить з покорою на себе, заявляючи отаборювання у раціональній самовистачальності та в цьогобічному самозадоволенні дурістю. Він нам каже дивитись не тільки дальше, далеко, але дуже далеко, в безконечне, аби там зустріти того, до якого линуть жаги нашого життя, схопити його заклики та покласти на нього надію здійснення наших стремлінь. Справжній розум не дозволяє, аби ми дали приголомшити голос, що в нашій душі, звабливим та обманливим гармидером інших покликів. Він нам каже, що діяти розсудливо, жити розумом, існувати як свідомість, бути справжньою людиною — значить шукати правди, стреміти до жертвенної самовідданої любови, що є тим, що являється найблагороднішим висловом людського буття, його найдостовірнішою гідністю, істотною сутністю та його властивою направленістю. А джерелом, змістом та остаточною метою правди та любови становиться Бог. Тому хто шукає правди та хто дійсно любить, той шукає Бога. Той довіряє Богу, вірить та надіється на нього. Той живе як розумна людина.

Отож, продовжуючи хід свого навчання, розсудливість підказує нам, що в переходовому, минущому та короткотриваючому вікуванні на цій землі нам не віднайти сталої батьківщини, а, послідовно, не слід нам прив'язуватись до неї та давати їй вагомість остаточної цілі. Але, якщо в нас нестримність до жаги повного здійснення вимог щастя, то доконче спрямуватись у потойбіччя. Проте, водночас, справжня мудрість каже нам шукати

шлях до нього, щастя, крізь теперішнє та тутешнє — крізь земську батьківщину.

Однак те, що стає нашою вічністю, не є наше вовтузіння, наші слова — вони зникають, не полишаючи нічого. Не є навіть наші діла, творчість, письма, споруди вартісний та дорогоцінний вклад у культуру, літературу, мистецтво, науку, поступ, що зіставляють менш чи більш довготривалий слід. Те, що лишається в нас, те, що вчинить нас вічнотривалими, та те, що зближує нас до нашого невідличного щастя, до життя з Богом, — це зусилля нашої доброї волі, наша жертвенність, наша самовідданість ради блага інших, наша готовість до поконування того, що противиться нашому призначенню. Це те, що ми дали гоїно, що ми шляхетно перетерпіли, що ми самозречено посвятили. Це оте мовчання любови, що, прощаючи ближньому кривди, еднається з безконечною тишею Божественної Таємниці.

Розум, отже, закликає нас дивитись на наше життя — реалістично, конкретно та обережно, не ганяючись за пригодами та не піддаючись заманливим маренням, але, водночас, заохочує нас, аби ми не відказувались від ризику відваги. А саме отієї відваги, яка являється найважливішим нуртуванням нашого духа, рушійною силою наших чинів, основою нашого існування. Тобто ризику довір'я до самого нашого життя, до смислу нашого буття. Довір'я до підстави нашого буття. Без такого довір'я наше існування тратить корені всякої розсудливості, наше життя стає безглуздим. Вимогою отого довір'я стає ніколи не зневірюватись. Було б глупотою оплакувати нашу глупоту та турбуватись наслідками, що походять від глупоти, за яку відповідальні виключно ми, наша воля, задержуючись на місці. Але, признаючи з покорою наш блуд — «напиши, Іване, пропало» — та використовуючи досвід — «еррандо дішімус» — нам невільно примирюватись з дурістю, а обов'язково — приступати до її поборювання. Хоча б ми знову впали, хоча б много та много разів, то нічим та ніколи не зражуватись. Все наново починати. Щодня, кожної хвилини, всюди. З запалом, уперто, наполегливо, сміло, одчайдушно.

Як пише італійський письменник, А. Мандзоні, в своєму романі «Заручені», — немає жодної моральної ситуації, наскільки вона не була б складною та тяжкою, з якої б не можна було вийти, направити минуле, ступити на правильну дорогу. Людина — це істота відкрита, перед нею нове майбутнє, яке вона може все, в кожній хвилині здобувати та надавати йому вид та напрям, який вибирає своєю вільною волею.

Не є правдивим прислів'я, яке каже, що «на глупоту немає ліку». Є цілюще лікарство. Ним є — боротись проти неї, проти-

ставляться їй. Тому вершиною глупоти стає не користуватись отим цілющим лікарством, відвертатися від чуйности, від зусилля, від змагання. Проте, аби могли направитись у щільний світ ладу та правди, певности та ясности, смислу та здобуття нам приреченого щастя, доконче — заки ще час та поки ще незапізно — спрямовуючи нашу волю по шляху здорового, хоча затяжкого та затяжного, але погідного думання. А це значить — силкуватись, чинити над собою постійне насильство, змушуватись. Ставати перед нашою дійсною дійсністю.

Оповідєє Йоганн-Вольфганг Гете, що один батько, не знаючи, як привести до розсудливости та рівноваги свого сина, який палав пристрасною, нетерпеливою та жадібною, веде його до кладовищенської каплиці, де на катафальку в труні лежав мертвий. Там замикає його самого на 24 години.

Однак не вистачає наша добра воля, сильно потрясаючі переживання, глибоко зворушаючі враження та поважні роздуми. Розсудливість: мудрість, розум, рада та кріпость — це дари Божі. Як дарами є те все, що ми одержали, те, що ми маємо, те, чим ми є, як саме наше життя, та як те, чим ми будемо. Щоб стати успішно на прохання до глупотою, нам необхідне світло Божої помочі. Аби розпізнати те, що основне для нас, та відрізнити від того, що другорядне та шкідливе. Аби могли поєднати тепер з завтра, тут з там, минуще з вічним, земське з небесним. Але нам й потрібна підпора Божої сили, аби ми могли діяти в співзвуччі з натхненнями голосу, що говорить у нас до нас, аби ми відкрили двері нашого серця тому, який зове нас у осяйні світи правдивого життя.

Було б найбільшою дурістю — не хотіти прийняти дару Божого та відповідальности за нього. Під час коли, навпаки, являється найвищим досягненням нашої свідомости, наймудрішим висновком нашого розуму та найбільш влучним і щасливим рішенням нашої волі — звернутись з молитвою довір'я до того, хто є джерелом та підпорою, ціллю та метою всякої мудрости. До того, в злуці з яким ми, немічні, кволі, безумні, грішні, хибкі та розгублені, — стаємо сильними, певними, розсудливими, чесними, радісними. Погора, яка нам каже згинати наші коліна, піднести руки вгору та благальними очима глядіти в незбагненні тайники створительної Любови, не є виявом нашої відсталого слабкоти, неповороткого відчуження та відчуття власної неповноцінности. А, противно, становиться нашою справжньою силою, наймогутнішою зброєю. Отим фокусом, у якому збираються усі наші найкращі можливості. Отою лобовою атакою, якої удар дає нам певність перемоги.

Хоча не витремо всіх сліз, які стікатимуть по наших обличчях, дарма що не зможемо уникнути колючця та терня, що стелитимуться по нашому шляху, то молитвою, до якої закликає нас Христос із усіх сторінок св. Євангелії, ввіллється у надри нашого духа ясний світ радісної надії, пронизуючись крізь наше життя та опромінюючи наше майбуття. Бо, поконуючи безумство, ставатимемо людиною, перед якою розвіються жажливі кошмари бездонної безвихідности та перед якою появиться прозорість смислу, тобто повноти щастя, до якої покликано нас відвічним промислом Божественної Ласки.

Якщо ми звертаємось до сірої сивини часів, аби там зустріти людину, — як це охоче чинить сучасна наука, аби аналізувати механізми та прийоми поведінки первісної людини, — то нам приходиться ствердити, що саме найбільш переконливим та проречистим проявом отієї істоти, яка стає свідомим творінням, першим висловом її розуму та першою логічною та невідлучною діяльністю її існування являється глядіти, аби, по той бік її рубежів, обмежень та безпосередньої дійсности, віднайти того, хто в своїх руках держить її судьбу, та щоб, підкоряючись йому, віддатись під його опіку. Поглиблення та поширення свідомости, яким позначається історія людства, повинно неодмінно ставати й розгортанням та розвитком релігійної вимоги. В противному разі поступ людини не був би справжнім, а спотворенням свідомости, занепадом та зворотом назад.

Велич, гідність та призначення людини не полягає на вештанню, на метушні, на хвилюванні та на самозакритті. Її шлях має чітку цілеспрямованість, до якої вона повинна йти розсудливо, наполегливо та завзято, але, водночас, у одчайдушній відвазі довір'я до глузду свого буття. В довір'ї до Любови та в супроводі посередництва тих, хто зумів виказати та доказати мудрість життя. Зокрема Матері Мудрости та Матері доброї Поради: Помочі всіх християн та всіх, хто не погорджує Її материнським омофором. Пресвятої Богородиці.

